

15. Чикаленко, Є. Щоденник (1907–1917). У 2-х т.: Документально-художнє видання // Євген Чикаленко. – К.: Темпора, 2004. – Т. 1. – 428 с.: іл.

16. Чикаленко Є., Ніковський А. Листування. 1908–1921 роки / Упоряд: Н. Миронець, Ю. Середенко, І. Старовойтенко. Вст. ст.: Ю. Середенко, І. Старовойтенко. – К.: Темпора, 2010. – 448 с.

17. Нестуля О. Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні (Доба Центральної Ради, Гетьманщини, Директорії) / Олексій, Нестуля. – К., Полтава, 1994. – 334 с.

18. Рекрут, В. П. Вплив антиукраїнських сил на діяльність Української Центральної Ради на території Поділля у другій половині 1917 – на початку 1918 рр. / В. П. Рекрут // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. – Т. 19. На пошану В. А. Смоля. – С. 451-461.

Резюме

Освещаются основные вехи жизни И.Зборовского и его участие в деятельности “Союза городов” во время Первой мировой войны. Также рассматривается его вклад в становление украинской газеты “Новая Рада” в 1917 году.

Ключевые слова: Н.Билишевский, кооперативное движение, Д.Маркович, мастерские, А.Никовский, “Новая Рада”.

Одержано 9 квітня 2013 року

УДК 821.161.2.09:94(477.43)

А.О.Хоптяр, Ю.А.Хоптяр

Творчі зв'язки родини Грінченків з Кам'янець-Подільським державним українським університетом

Розглядаються творчі зв'язки та громадська націєтворча діяльність родини Грінченків на Поділлі у контексті культурного життя України перших десятиліть ХХ ст.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський державний український університет, фінансовий фонд, українські видавничі спілки, українська література, національна мова.

Аналітичний літературно-критичний погляд кінця ХХ – початку ХХІ ст. не оминає творчий доробок подружжя відомих українських письменників Бориса Дмитровича Грінченка та Марії Миколаївни Грінченко (Марії Загир-

ньої) і їх доньки – Насті, які своїми подвижницькими творами і громадською працею сприяли усебічному збагаченню української літератури та становленню національної самосвідомості.

Серед літературознавчих праць, нарисів та спогадів про творчість Б.Грінченка, що позначили кінець XIX – першу половину XX ст., особливо виділяються наукові розвідки І.Франка [13], С.Єфремова [3], М.Плевака [10], М.Самаріна [12], М.Зерова [5]. Після довгої пори радянського “мовчання”, з’являються літературно-критичні дослідження О.Білецького (1963) [1], В.Яременка (1969) [15], Л.Гаєвської (1989) [2]. Справжнім явищем кінця XX ст. щодо аналізу творчості українського письменника виявились ґрунтовні літературно-критичні дослідження А.Погрібного “Борис Грінченко. Нарис життя і творчості” (1988) [11].

Ґрунтовним поглядом на публіцистику Б.Грінченка вирізняється дослідження В.Чорновола [14], що увійшло до видання праць українського політика та літературного критика. Перше десятиліття XXI ст. завершується колективною монографією “Мрії, вистраждані життям...”: до 145-ї річниці з дня народження Б.Д.Грінченка” (2009) [9].

Проте цікаві аспекти творчих зв’язків родини Грінченків з Кам’янець-Подільським державним українським університетом залишилися поза увагою літературознавців та істориків.

Так, в особистому фонді Б.Грінченка зберігаються листи І.Огієнка до українського письменника з інформацією щодо нового українського проєкту та його застосування [8].

Творчі контакти двох яскравих представників національної культури пізніше були продовжені М.Загірною. Дружина Б.Грінченка отримала запрошення на церемонію відкриття Кам’янець-Подільського державного українського університету (1918.І.VII), що відбулася 22 жовтня 1918 р. Зразок запрошення на гербовому папері також знаходиться в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. Повний зміст листівки-запрошення демонструє вагоме національно-культурне значення появи українського університету на Поділлі:

“Високоповажний пане добродію! З 1-го липня 1918 року в місті Кам’янець-Подільському зложено нове огнище української культури, – Кам’янець-Подільський державний Університет. Зложено цей університет надмірною працею свідомого громадянства цілої України, Поділля та міста Кам’янца особливо, при повсякчасній допомозі Міністерства Освіти Української Держави.

Новий університет, що вже з свого географічного положення найближчий до високої західноєвропейської культури, не буде звичайним Університетом східного типу: при Кам’янець-Подільським Державним Українським Університеті закладається вперше на сході слов’янства Богословський факультет, і крім того, на історико-філологічному факультеті вже відкрито дві нових національних катедри: одна польської, друга єврейської літератури й історії. Вірний кращим

традиціям європейських університетів, новий Кам'янець-Подільський Державний Український Університет матиме на цілі неупинну наукову працю на користь рідної української культури.

У вівторок 22 жовтня (нов. стилю) 1918 року в місті Кам'янці-Подільському відбудеться урочисте свято відкриття нового огнища вищої української науки – Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету. На це велике свято цілої України запрошуються всі вірні сини її, а також і ті, хто співчуває великій українській національній ідеї.

На це величне свято України запрошуємо й Вас, Високоповажний пане Добродію і сподіваємось на святі цім бачити Вас особисто, аби всім вкупі новій нашій Alma Mater щиро побажати: Vivat, Floreat, Crescat! Ректор Кам'янець-Подільського Державного Українського Університету професор Огієнко” [6, арк. 2].

Марія Загірня відповіла щирим вітанням: “Пошли, Боже, віку довгого та життя доброго новому огнищеві освіти, Кам'янець-Подільському Державному Університетові Українському, а вчителям і учням – духу бадьорого і сили незламної на працю для народу рідного і для людськості.

Тільки праця єдина нам шлях уторує.

Довгий той шлях і важкий, що аж до волі і щастя прямує:

Нум же до праці мерщій.

Час Вам добрий.

Марія Грінченкова. 1918.Х.20” [6, арк. 1].

Потрібно наголосити, що творчі контакти родини Грінченків з Кам'янець-Подільським університетом не обмежуються лише листуванням.

Окрім широкого спектру літературного доробку Б.Грінченка, представленого в бібліотеці університету, серед яких чільне місце займає словник української мови, створений Б.Грінченком та етнографічні матеріали, зібрані українським письменником [4, с. 275], Марія Загірня бере найактивнішу участь в організації спонсорської допомоги новій освітній установі. Видавниче товариство “Час”, до керівного кола якого входить М.Грінченко, проводить дієві заходи щодо надання грошової підтримки у проведенні свята відкриття Кам'янець-Подільського державного українського університету. У листі до М.Грінченко дирекція товариства “Час” повідомляє: “Прилучаючи до цього копію протоколу зборів представників українських видавництв від 12 жовтня цього року (1918 р. – прим. авт.), дирекція т-ва “Час” з доручення зборів прохає Вас прибути на нові збори, які призначено на 7 годин вечора 17 жовтня в помешканні Т-ва “Час” (Володимирська, 42), для остаточного обговорення справи з фондом при Кам'янець-Подільському Університеті, підпису привітання, вибору представника видавництва... Разом з цим до Вашої відомості подається, що внески на фонд можна робити в Київському Комерційному Т-ві Заємного Кредиту (Інститутська, 3) через директора М.Синицького” [7, арк. 2]. Цікаво зазначити, що у правому верхньому кутку повідомлення М.Грінченко зробила запис: “Дала 3 тисячі” [7, арк. 1].

У протоколі зборів Товариства “Час”, на які було запрошено представників 21 видавництва та серед яких були такі відомі друкарські й видавничі установи як “Вернігори”, “Наукове Т-во”, “Грунт”, “Вік” та ін., проголошено ухвалу щодо Кам’янець-Подільського державного українського університету. За сприяння М.Грінченка було вирішено: “1. Заснувати при Кам’янець-Подільському Державному Університеті фонд імені українських видавництв для видачі щорічних премій за кращий науковий твір, писаний українською мовою з тим, щоби статут цього фонду було вироблено в цім же році професорською колегією при участі представника від видавництв-фундаторів. 2. Визначити, що основою для фонду може бути сума не менш 50 000 крб. аби можна було видавати премії з відсотків на капітал. 3. Запропонувати всім українським видавництвам прилучитися до утворення цього фонду..” [7, арк. 2]. Така позиція українських видавництв активно сприяла розвитку майстерності українського літературного та наукового слова, а, отже, національної культури.

Список використаних джерел:

1. Білецький, О. Українська література XIX – початку XX століття / О. Білецький // [зібрання праць: у 5 т.]. – К.: Наукова думка, 1965. – Т. 2. – 671 с.
2. Гаєвська, Л. О. Б.Грінченко і художня еволюція української прози (Кінець XIX – початок XX ст. / Л. О. Гаєвська // Радянське літературознавство, 1989. – № 1. – С. 50-61.
3. Ефремов, С. Кропивницький і Грінченко / С. Ефремов // Русское богатство. – 1910. – № 8. – С. 33-50.
4. Завальнюк, О. М. Утворення і діяльність державних українських університетів (1917–1921 рр.): монографія / О. М. Завальнюк. – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2011. – 644 с.
5. Зеров, М. Нове українське письменство / М. Зеров // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.utoronto.ca/elul/history/Zerov/Nove_pysmenstvo/Rozdil%201.htm/.
6. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського, ф. 170, спр. 30, 2 арк.
7. Там само, спр. 77-81, 12 арк.
8. Там само, спр. 203-204, 2 арк.
9. “Мрії, вистраждані життям...”: до 145-ї річниці з дня народження Б.Д.Грінченка: колект. моногр.: у 2 ч. / Київ. міський пед. ун-т ім. Б.Д.Грінченка. – К.: КМПУ ім. Б.Д.Грінченка. – Ч. 2 / Караман С. О. [та ін.]. – 2009. – 168 с.
10. Плевако, М. Життя та праця Бориса Грінченка / М. Плевако. – Х.: Друкарня С.А.Шмеркевича, [б.д.]. – 81 с.
11. Погрібний, А. Г. Борис Грінченко. Нарис життя і творчості / А. Г. Погрібний. – К.: Дніпро, 1988. – 268 с.
12. Самарин, М. П. Б.Д.Грінченко. Под тихими вербами / М. П. Самарин // Грінченко Б. Д. Под тихими вербами: Повесть / [пер. с укр. П. Боковенко, под. ред. И. Айзенштока; вступ. ст. проф. М. П. Самарина]. – Х.: Изд-во ВУСПС “Украинский рабочий”, 1927. – С. 3-21.

13. Франко, І. Б. Д. Гринченко. Література українського фольклору 1777–1900 / І. Я. Франко // Зібрання творів: у 50 т. – Т. 33. – К.: Наукова думка, 1982. – С. 444–449.

14. Чорновіл, В. Твори: у 10 т. – Т. 1. Літературознавство. Критика. Журналістика / В. Чорновіл / [упоряд. Валентина Чорновіл; передм. В. Яременка, М. Коцюбинської]. – К.: Смолоскип, 2002. – 640 с.

15. Яременко, В. В. Борис Гринченко. Проза: автореферат дис. на стиск. уч. степ. канд. філол. наук / В. В. Яременко. – Київ, 1969. – 28 с.

Summary

The article focuses on the phenomenon of the Hrinchenkos' creative contacts and national social activity in Podilya in the context of the cultural life of Ukraine during the first decades of the XX centuries, which is characterized by activation of national formation and development of Ukrainian language, culture and science.

Key words: Kamianets-Podilsky State Ukrainian University, financial fund, publishing houses, Ukrainian literature, national language.

Одержано 17 квітня 2013 року

УДК 929.5(=161.2)“1919/1920”

А.М.Трембіцький

Члени відомих українських родин Січінських-Чехівських-Січінських-Шандорів і Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя в Українській республіканській капелі (березень 1919 – липень 1920)

Висвітлено участь членів відомої української родини Січінських-Чехівських-Січінських-Шандорів – Володимира Січінського, брата і сестри колишнього голови уряду УНР Володимира Чехівського – Андрія, Олекси і Зінаїди та членів знаної подільської родини Солухи-Приходьків-Герасименка-Філя – Олекси, Ольги (Тусі) Приходьків, Ольги Ватич у діяльності Української республіканської капелі під час її зарубіжного турне країнами Європи та коротка їх діяльність після розпаду Капелі.

Ключові слова: Володимир Січінський, Олекса Чехівський, Зінаїда Чехівська-Курчинська, Олекса Приходько, Ольга (Туся) Приходько-Лоська-Башико, Ольга Приходько (дів. Ватич), Українська республіканська капела, Поділля.